

VEGA

Príručka:

Deti na letiskách

**RIZIKOVÉ SITUÁCIE PRE DETI NA LETISKÁCH
PRÍRUČKA PRE PRÍSLUŠNÍKOV POHRANIČNEJ STRÁŽE**

VEGA

Príručka:

Deti na letiskách

RIZIKOVÉ SITUÁCIE PRE DETI NA LETISKÁCH
PRÍRUČKA PRE PRÍSLUŠNÍKOV POHRANIČNEJ STRÁŽE

Plac Europejski 6
00-844 Warsaw, Poland

Tel. +48 22 205 95 00
Fax +48 22 205 95 01

frontex@frontex.europa.eu
www.frontex.europa.eu

© Frontex, 2015
Varšava, jún 2017

Print:
TT-02-17-558-SK-C
ISBN 978-92-95213-16-6
doi:10.2819/711370

PDF:
TT-02-17-558-SK-N
ISBN 978-92-95213-04-3
doi:10.2819/342989

Obsah

Ako používať túto príručku #5

Predslov #7

1. Vymedzenie pojmov #11

- 1.1. Dieťa #13
- 1.2. Ohrozené deti #13
- 1.3. Deti so sprievodom #15
- 1.4. Deti bez sprievodu #15
- 1.5. Odlúčené deti #16
- 1.6. Obchodovanie s deťmi #17
- 1.7. Pašovanie detí #19
- 1.8. Záujem dieťaťa #20
- 1.9. Ochrana a národné referenčné mechanizmy #22

2. Operačné usmernenia #23

- 2.1. Úvod #25
- 2.2. Kontakt s deťmi #26
- 2.3. Pohyb s dieťaťom v priestoroch na hraničnom priechode #29

3. Deti so sprievodom alebo odlúčené deti #31

- 3.1. Predhraničná kontrola a prvolíniová hraničná kontrola #33
- 3.2. Druholíniová (osobitná) hraničná kontrola #38
- 3.3. Kontroly v tranzitných zónach a kontroly brán #43
- 3.4. Konečné rozhodnutia a orgány na ochranu detí #44

4. Deti bez sprievodu #47

- 4.1. Predhraničná kontrola a prvolíniová hraničná kontrola #49
- 4.2. Druholíniová (osobitná) hraničná kontrola #51
- 4.3. Konečné rozhodnutia a orgány starostlivosti o dieťa #53

5. Ďalšie informácie #55

- 5.1. Zhromažďovanie údajov #57
- 5.2. Ochrana údajov #57
- 5.3. Konzulárni zástupcovia tretích krajín #58
- 5.4. Postupy leteckých dopravcov pre styk s deťmi bez sprievodu #58

6. Ochrana a národné referenčné mechanizmy #61

7. Glosár #67

Ako používať túto príručku

Cieľom odporúčaní uvedených v tejto príručke je zvýšiť informovanosť príslušníkov pohraničnej stráže v súvislosti s deťmi (maloletými osobami) so sprievodom alebo bez neho, ktoré prekračujú vonkajšie vzdušné hranice Európskej únie. Môže zlepšiť identifikáciu ohrozených detí, ktoré prechádzajú vonkajšie hranice Európskej únie na letiskách a zároveň zabezpečiť dodržiavanie ich práv a posilniť opatrenia proti ohrozeniu ich záujmov kriminálnymi aktivitami.

Príručka obsahuje vhodné operačné kroky pre vstupné, tranzitné a výstupné kontroly, ktoré sú navrhnuté pre situácie, keď nie sú na mieste prítomní príslušníci špecializovaní v oblasti práv detí a ochrany detí. Usmernenia sa usilujú tiež o to, aby vždy odrážali a zabezpečovali prístup založený na právach dieťaťa pri súčasnom zohľadnení konkrétnych potrieb a povinností príslušníkov pohraničnej stráže v rámci ich činností.

Táto príručka je určená pre skúsených príslušníkov pohraničnej stráže a je založená na zásadách zahŕňajúcich záujem dieťaťa a ochranu dieťaťa na hraniciach.

Usmernenia by sa mali sa vykonávať:

- ♦ v súlade s vnútroštátnymi pravidlami a právomocami hostiteľských orgánov pohraničnej stráže;
- ♦ so zreteľom na to, že kroky navrhované agentúrou Frontex zahŕňajú všetky činnosti kontroly hraníc až pokým nevznikne konkrétne dôvodné podozrenie, že dieťa môže byť v nebezpečenstve. Potom sa uplatní národný referenčný mechanizmus a uskutoční prvotné vyšetrovanie v súlade s príslušnými vnútroštátnymi právnymi predpismi týkajúcimi sa prevencie a boja proti obchodovaniu s ľuďmi a ochrany zra-

niteľných osôb, najmä záujmu dieťaťa, na ktoré je potrebné v prvom rade prihliadať spolu so zásadou zákazu vyhostenia alebo vrátenia (zásadou *non-refoulement*)¹.

Všetci príslušníci pohraničných stráží, ktorých sa to týka, sa využívajú, na preverenie tejto príručky v praxi a aby poslali svoje odporúčania alebo pripomienky na túto e-mailovú adresu agentúry Frontex:

VEGA.Children@frontex.europa.eu.

Predmet: „VEGA Children Handbook, comments“.

-
- ¹ Vyhostenie alebo vrátenie (*refoulement*) znamená vyhostenie osôb, ktoré majú právo byť uznané za utečencov. Zásada zákazu vyhostenia alebo vrátenia (zásada *non-refoulement*) bola prvýkrát ustanovená v roku 1951 v Dohovore OSN o právnom postavení utečencov (CRSR) v článku 33 ods. 1, v ktorom sa uvádza, že „žiadny zmluvný štát nevyhostí utečenca akýmkoľvek spôsobom alebo ho nevráti na hranice územia, na ktorých by jeho život alebo jeho osobná sloboda boli ohrozené z dôvodov jeho rasy, náboženstva, štátnej príslušnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov“.

Predslov

Deti sú vzhľadom na svoj vek a úroveň zrelosti vo všeobecnosti viac ohrozené zneužívaním, než dospelí. Komplexná spleť medzinárodných zločineckých sietí, ktoré sa spájajú s nelegálnou migráciou, sa v priebehu posledných dvadsiatich rokov ešte zvýšila. Pašovanie detí a obchodovanie s deťmi komplikuje získavanie presných údajov. Mnohí analytici však súhlasia s tým, že došlo k nárastu v týchto kategóriách cezhraničnej trestnej činnosti (v globálnej správe Úradu OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC) z roku 2012 sa uvádza, že približne 27 % zistených obetí obchodovania s ľuďmi v období rokov 2007 až 2010 boli deti v porovnaní s 20 % v období rokov 2003 až 2006). Z najnovších štatistických údajov Eurostatu vydaných v októbri 2014 vyplýva, že 17 % z celkového počtu obetí obchodovania s ľuďmi registrovaných podľa veku v Európskej únii je vo veku 12 až 17 rokov.

Každá jedna krajina má svoju vlastnú interpretáciu a kategorizáciu javu zahŕňajúceho deti postihnuté fenoménom cezhraničnej trestnej činnosti.

V tejto súvislosti je základnou úlohou príslušníkov pohraničnej stráže identifikovať obzvlášť ohrozené deti. Príslušníci pohraničnej stráže zohrávajú kľúčovú úlohu aj pri zabezpečovaní, aby tieto deti bez ohľadu na ich vek boli odporúčané príslušným orgánom a útvaram zodpovedným za ich ďalšiu ochranu a starostlivosť a zároveň pracujú na odhalení a narušení činností páchatelov trestnej činnosti, pašerákov a/alebo obchodníkov s ľuďmi. Informácie získané počas tohto procesu sú často zásadné pre prácu polície zameranej na rozloženie medzinárodných zločineckých sietí.

Sledovať páchatelov trestnej činnosti a ich neustále sa meniace *modi operandi* nie je jednoduché a vedieť si všimnúť obzvlášť ohrozené dieťa si vyžaduje osobitné zručnosti, ktoré na mnohých miestach vstupe do Európskej únie môžu byť často nedostatočné. Navyše zaobchádzanie so zraniteľnými deťmi – vrátane toho, ako s nimi hovoriť a ako ich osloviť bez porušenia ich integrity, práv alebo záujmov – je veľmi zložitá záležitosť vo väčšine krajín sveta a predstavuje ďalšie výzvy pre každú službu pohraničnej stráže.

Cieľom príručky agentúry Frontex je zamerať sa na riešenie týchto nedostatkov a podporiť kľúčové procesy týkajúce sa identifikácie ohrozených detí, ako aj na kontaktovanie príslušných orgánov na ochranu detí. Na záujem, ochranu a sprostredkovanie služieb na podporu detí identifikovaných ako ohrozené boli už zamerané mnohé predchádzajúce štúdie, ale žiadna z nich neponúkla konkrétne prvky praktického usmernenia týkajúceho sa presadzovania práva. Žiadna z nich neponúka perspektívy v súvislosti s činnosťami na hraniciach pre príslušníkov pohraničnej stráže, ktorí často zohrávajú kľúčovú úlohu pri iniciovaní týchto procesov a pri rozložení zločineckých skupín.

Hlavným cieľom tejto príručky je komplexným a operačným spôsobom zlepšiť účinnosť „ochrany detí“.

Vychádzajúc z poznatkov popredných európskych expertov, ako aj zo skúseností desiatok príslušníkov pohraničnej stráže zahŕňa táto príručka všetky aspekty vstupných, tranzitných a výstupných hraničných kontrol v prípadoch nelegálnej migrácie a cezhraničnej trestnej činnosti v súvislosti s deťmi na letiskách.

Obsah je špeciálne navrhnutý tak, aby ho príslušníci pohraničnej stráže vedeli jednoducho uplatniť a je zásadne orientovaný na presadzovanie práva a zároveň aj na príslušné aspekty integrity detí a potrebu ich ochrany.

Aj keď je táto príručka prevažne zameraná na služby pohraničnej stráže, mali by sa s ňou oboznámiť aj iné osoby, zamestnanci letísk a leteckých dopravcov, ktorí sú zodpovední za deti bez sprievodu počas letu, zamestnanci v prijímacích centrách a iných službách a agentúrach, štátnych aj súkromných, ktorí v nej môžu nájsť niektoré tipy, ako riešiť zložitý problém ohrozených detí.

1. Vymedzenie pojmov

Na účely tejto príručky sa používajú tieto vymedzenia pojmov:

1.1. Dieťa

Podľa príslušných medzinárodných a európskych právnych noriem a predpisov deťom je každý človek do veku 18 rokov, pokiaľ podľa práva, ktoré sa uplatňuje na deti, nie je vek plnoletosti dosiahnutý skôr.

Pojmy „pred dosiahnutím plnoletosti“ alebo „maloleté dieťa“ sa môžu spravidla použiť tiež na opis každej osoby mladšej ako 18 rokov. Väčšina leteckých spoločností klasifikuje dieťa do 3 rokov ako „dojča“. V skutočnosti ide o to, aby sa vysvetlilo, na aký subjekt sa vzťahuje táto príručka, a nie ako by sa mal nazývať.

Ak vek osoby nie je známy a existujú dôvody domnievať sa, že by mohlo ísť o dieťa, malo by sa s ním takto zaobchádzať a v prípade potreby by sa mu mala poskytnúť bezprostredná pomoc, podpora a ochrana, až pokým sa nebude dať určiť správny vek (t. j. predpoklad nižšieho veku). V prípade akýchkoľvek pochybností by mal platiť predpoklad detstva a mala by sa preto vždy zabezpečiť starostlivosť zohľadňujúca potreby detí.

1.2. Ohrozené deti

Deti ako také sú zraniteľnejšie, ako dospelí. V závislosti od ich veku a stupňa zrelosti sú deti v rôznej miere závislé od dospelých, pokiaľ ide o uspokojenie ich základných potrieb. Niektoré deti cestujúce cez vonkajšie hranice Európskej únie bývajú viac zraniteľné, než iné. Ak ide o poskytnutie nedostatočnej starostlivosti a ochrany práv takýchto detí, sú definované ako deti v ohrození. Pozornosť príslušníkov pohraničnej stráže sa sústreďuje pred-

nostne na takéto deti, aj keď posúdenie ich situácie nie je nikdy jednoduché, dokonca ani pre tých najskúsenejších v tejto oblasti.

Medziagentúrna pracovná skupina pre pohybujúce sa deti² sa dohodla na vymedzení, kedy by sa deti mali považovať za „deti v pohybe“. Táto skupina predložila širokú koncepciu zahŕňajúcu deti z rôznych prostredí a s rozmanitými skúsenosťami. Podľa vymedzenia sú to: *„tie deti, ktoré sa z rôznych dôvodov, dobrovoľne alebo nedobrovoľne, pohybujú v rámci krajiny alebo medzi krajinami, s rodičmi alebo bez rodičov alebo iných primárnych opatrovníkov, ktorých pohyb, aj keď sa vďaka nemu môžu otvárať nové príležitosti, by ich mohol vystaviť riziku (alebo zvýšenému riziku) ekonomického alebo sexuálneho vykorisťovania, zneužívania, zanedbania a násillia. V dôsledku migrácie sú deti obzvlášť vystavené rizikám“.*

Vo všeobecnosti ohrozené deti sú definované ako deti bez ochrany a starostlivosti a ktorých základné potreby a záujem (jedlo, voda, oblečenie, prístrešie, lieky atď.) nie sú uspokojené. V dôsledku toho nemôžu nikdy dosiahnuť svoj plný potenciál z fyzického, sociálneho, emocionálneho alebo psychického hľadiska. V takýchto situáciách sú obzvlášť zraniteľné a hrozí im vykorisťovanie buď zo strany kriminálnych pašeráckych sietí alebo sietí obchodovania s ľuďmi, alebo zo strany ich vlastných rodičov alebo rodinných príslušníkov.

K ohrozeným deťom patria deti, ktoré žijú v chudobe, osirelé deti, deti z ulice, pracujúce deti, deti postihnuté ozbrojeným

² Medziagentúrna pracovná skupina pre deti v pohybe bola založená v roku 2011 a pozostáva z týchto organizácií: Medzinárodná organizácia práce (MOP), Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM), Plan International, Save the Children, Terre des Hommes International Federation, Africké hnutie pracujúcich detí a mládeže (AMWCY/MAEJT), Environmentálna a rozvojová akcia v treťom svete (ENDA), Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR), Detský fond OSN (UNICEF) a World Vision International.

konfliktom a detskí vojaci, deti postihnuté HIV/AIDS, sexuálne zneužívané alebo inak zneužívané deti a deti so zdravotným postihnutím. Spôsoby marginalizácie, stigmatizácie alebo diskriminácie dieťaťa sú takmer neobmedzené a môžu sa tiež líšiť v jednotlivých spoločnostiach.

Na deti číhajú rozmanité typy hrozieb (pašovanie, obchodovanie s ľuďmi, či už na účely nútenej práce, núteného žobrania, alebo nútených iných trestných činností atď.) a ťažko sa dajú kategorizovať.

Na mnohé deti sa vzťahuje viac než jedna situácia zraniteľnosti alebo hrozby, čo prispieva k zvýšeniu ich zraniteľnosti a ťažkostí pri určovaní miery rizika (ako funkcie zraniteľnosti a ohrozenia). Napríklad deti bez sprievodu a odlúčené deti (pozri oddiely 1.4 a 1.5) sú uznané ako obzvlášť zraniteľné, pokiaľ ide o riziko obchodovania s ľuďmi, zneužitia alebo vystavenia násiliu a/alebo zneužívaniu.

Deti zväčša nie sú schopné sa jasne vyjadriť a podať vysvetlenie k svojej situácii (ako zdôrazňuje UNHCR).

1.3. Deti so sprievodom

Ide o osoby mladšie ako 18 rokov, ktoré sprevádza aspoň jeden z rodičov alebo ich primárny opatrovník stanovený podľa zákona alebo zvyklosti.

1.4. Deti bez sprievodu

Deti bez sprievodu známe tiež ako maloletí bez sprievodu, sú deti odlúčené od oboch rodičov a iných príbuzných alebo zodpoved-

ných dospelých osôb a o ktoré sa nestará dospelá osoba, ktorá je za nich podľa zákona alebo zvyklosti zodpovedná.

Deti bez sprievodu sú aj deti, ktoré zostanú opustené po vstupe na územie krajiny, k čomu môže dôjsť napríklad v krátkom čase medzi pristátím lietadla a ich príchodom k vybavovaciemu boxu na hraničnom priechode na letisku.

Tieto deti by mali byť v plnej miere chránené, pokiaľ ich neprevezme do starostlivosti dospelá osoba, ktorá podľa zákona alebo zvyklosti za nich nesie zodpovednosť.

1.5. Odlúčené deti

Odlúčené deti sú deti odlúčené od jedného alebo oboch rodičov alebo od svojho opatrovníka ustanoveného podľa zákona alebo zvyklosti. Môže ísť teda aj o deti v sprievode iných dospelých rodinných príslušníkov (napr. strýko alebo starý rodič).

Všetky deti, najmä tie, ktoré sú najviac zraniteľné, ako napríklad maloleté deti bez sprievodu a odlúčené deti, majú právo na zaručenie svojej ochrany. Opatrenia v rámci reakcie zahŕňajú: správnu identifikáciu pri prilete na vstupné letiská alebo hneď po tom, ako sa príslušné orgány dozvedia o ich prítomnosti v krajine; rýchlu registráciu a určenie potenciálnej existencie medzinárodnej ochrany (vrátane zákazu vyhostenia alebo vrátenia) a v prípade potreby vypátranie rodinných príslušníkov, ak je to možné, alebo určenie poručníka a právneho zástupcu; opatrenia na zabezpečenie starostlivosti a ubytovania; úplný prístup k vzdelaniu, zdravotným službám a primeranej životnej úrovni;

uľahčený prístup ku konaniu o azyle podľa potreby a zaručený prístup k doplnkovým formám ochrany³.

V prípade každého rozhodnutia týkajúceho sa zraniteľných detí by sa mala zohľadniť ich konkrétna situácia, ako aj vnútroštátne a regionálne právne rámce, utečenecké právo a medzinárodné humanitárne právo a právo v oblasti ľudských práv. Imigrační úradníci, polícia a ďalší príslušní odborníci by pri zaobchádzaní s takýmito deťmi mali v prvom rade prihliadať na zásady ochrany a záujmu dieťaťa.

Bez ohľadu na nasledujúcu kategorizáciu všetky deti majú právo podať žiadosť o azyl a majú právo na určenie, posúdenie a zaručenie zohľadnenia ich záujmu. Ak existujú akékoľvek pochybnosti o skutočnom veku daného dieťaťa, potrebné je **zabezpečiť akreditovaný postup stanovenia veku v rámci mechanizmu posúdenia veku**.

Podľa práva Európskej únie sa odmietnutie ochranných opatrení vrátane povolenia na vstup alebo pobyt v členskom štáte Európskej únie nemôže zakladať na obavách z migrácie alebo postavení migranta.

1.6. Obchodovanie s deťmi

Obchodovanie s ľuďmi (THB) je v smernici EÚ o obchodovaní s ľuďmi vymedzené ako zlákanie, preprava, presun, ukrývanie

---

³ Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6 (2005) o zaobchádzaní s deťmi bez sprievodu a odlúčenými deťmi mimo ich krajiny pôvodu.

alebo prevzatie osôb, v tomto prípade detí, vrátane výmeny alebo odovzdania kontroly nad týmito deťmi na účely vykorisťovania⁴.

Môže k nemu dôjsť prostredníctvom hrozby alebo použitia násillia alebo iných foriem donucovania, únosu, podvodu, klamstva, zneužitia moci alebo zraniteľného postavenia, alebo odovzdávania či prijímania platieb alebo výhod na dosiahnutie súhlasu osoby majúcej kontrolu nad inou osobou.

Článok 2 ods. 5 smernice o obchodovaní s ľuďmi je však veľmi jasný: ak konečným cieľom je zneužívanie dieťaťa, obchodovanie s ľuďmi je trestný čin, a to aj v prípade, keď nebol použitý žiadny z vyššie uvedených spôsobov.

Obchodovanie s deťmi nie je výhradne len cezhraničným trestným činom: keďže cieľom páchania trestnej činnosti je zneužívanie detí, k obchodovaniu s deťmi môže dochádzať v rámci jednotlivých štátov.

Okrem obchodovania s deťmi, niektoré detské obeť môžu potrebovať aj iné druhy medzinárodnej ochrany, ako napr. azyl. Deti majú rovnaké právo na *non-refoulement* (zákaz vyhostenia

---

4 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV (článok 2 ods. 1). Podľa článku 2 ods. 3 ciele vykorisťovania zahŕňajú „prínajmenšom zneužívanie iných osôb na prostitúciu alebo iné formy sexuálneho vykorisťovania, nútenú prácu alebo služby vrátane žobrania, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu, nevoľníctvo alebo zneužívanie na trestnú činnosť, alebo odoberanie orgánov“.

alebo vrátenia) ako dospelé osoby. Tieto práva sú dobre zavedené v azylovom práve Európskej únie⁵.

1.7. Pašovanie detí

Pašovanie detí je sprostredkovanie nelegálneho vstupu do štátu zmluvnej strany, ktorého táto osoba nie je štátnym príslušníkom alebo v ňom nemá trvalý pobyt, s cieľom získať priamo alebo nepriamo finančnú alebo inú materiálnu výhodu⁶.

Napriek tomu, že tento druh trestnej činnosti je podobný obchodovaniu s deťmi, nemali by sa tieto činnosti zamieňať.

- ♦ Cieľom obchodovania s ľuďmi je využívať ľudskú bytosť, čo sa považuje za trestný čin voči osobe. Cieľom pašovania je presun osoby cez hranice nelegálnym spôsobom, čo sa považuje za trestný čin proti zvrchovanosti štátu.
- ♦ Obchodovanie s ľuďmi zahŕňa zámer využiť ľudí po ich prilete do štátu, zatiaľ čo úloha pašeráka končí spravidla hneď po tom, ako sa klient dostane do svojej cieľovej krajiny.
- ♦ K obchodovaniu s ľuďmi môže dochádzať tak v rámci jednotlivých štátov, ako aj mimo nich, zatiaľ čo v prípade pašovania je potrebné prekročenie štátnych hraníc.
- ♦ V prípade obchodovania s ľuďmi môže byť vstup dieťaťa do štátu legálny alebo nelegálny, zatiaľ čo pre pašovanie je vo všeobecnosti charakteristický nelegálny vstup.

---

5 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany (prepracované znenie).

6 Na základe Protokolu proti pašovaniu migrantov po súši, po mori a letecky dopĺňujúcim Dohovor Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu (protokoly z Palerma z roku 2000).

- ♦ V prípade dospelých osôb sa v prípade obchodovania s ľuďmi používa spravidla donucovanie a/alebo podvod. V prípade pašovania je tomu naopak: osoby, ktoré sú pašované, bývajú takmer vždy dohodnuté s pašerákmi. V prípade detí je však situácia zložitejšia, výbor OSN pre práva dieťaťa (UN-CRC) uznáva úroveň účasti dieťaťa, ale objasňuje tiež, že to závisí od veku a stupňa zrelosti dieťaťa. Okrem toho z právneho hľadiska súhlas rodičov sa vyžaduje aj v prípade činov týkajúcich sa detí. V prípadoch týkajúcich sa detí je potrebné venovať pozornosť rôznym otázkam, ako napríklad úroveň zrelosti dieťaťa a tomu, ako dieťa chápe situáciu na základe svojej úrovne zrelosti atď. Podľa pozorovaní Interpolu operačné metódy obchodníkov s ľuďmi a pašerákov sú v mnohých smeroch podobné, čo príslušníkom orgánov presadzovania práva môže veľmi sťažovať rozlišovanie medzi týmito dvomi druhmi trestnej činnosti. Obchodovanie s ľuďmi a pašovanie sa v mnohých prípadoch nedá rozlíšiť, pokiaľ sa neskončí fáza prepravy a nezačne fáza vykorisťovania⁷.

Právo na azyl a zásada *non-refoulement* sa vzťahuje aj na pašované deti, v prípade ktorých môže byť potrebná medzinárodná ochrana.

1.8. Záujem dieťaťa

V dohovore OSN o právach dieťaťa je stanovené, že „záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávaných súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi“. Konanť v záujme dieťaťa by malo byť základnou zásadou každého príslušníka pohraničnej stráže. Potreba, aby záujem dieťaťa bol

⁷ Správa o činnosti týkajúca sa obchodovania s ľuďmi a pašovania ľudí 2010 – 2011, uverejnená v máji 2012.

prvoradým hľadiskom vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, je tiež upravená v článku 24 Charty základných práv Európskej únie.

Výbor OSN pre práva dieťaťa⁸ nedávno uviedol, že „*Pojem najlepšieho záujmu dieťaťa je zložitý a jeho obsah musí byť stanovený v každom jednotlivom prípade*“. Záujem dieťaťa majú stanoviť príslušné orgány pre ochranu detí v krajine, takže požadované postupy na rýchle riešenie praktických prípadov sú zavedené. Príslušníci pohraničnej stráže zohrávajú kľúčovú úlohu a mali by oznámiť všetky prípady, v ktorých existuje náznak ohrozenia dieťaťa, ako sa opisuje v tejto príručke.

Vyžaduje si to schopnosti, ktoré príslušníci pohraničnej stráže spravidla nemajú, a to najmä zistiť za pár sekúnd, či je dieťa v ohrození na vonkajších hraniciach, čo ešte znásobuje komplikovanosť úlohy, ktorá stojí pre príslušníkmi pohraničnej stráže.

Prístup príslušníkov pohraničnej stráže pri riešení prípadov týkajúcich sa detí musí byť veľmi flexibilný. Záujem dieťaťa v konkrétnom zraniteľnom postavení nie je vždy zohľadnený rovnakým spôsobom ako záujem iného dieťaťa v podobnej situácii. Skúsený príslušník pohraničnej stráže vie, že žiadne dva prípady nie sú rovnaké a pri styku s deťmi postupuje obzvlášť starostlivo a dôsledne. Pred prijatím akéhokoľvek rozhodnutia je potrebné zhromaždiť čo najviac informácií o individuálnej situácii dieťaťa.

---

8 UNCRF, všeobecný komentár č. 14 (2013).

1.9. Ochrana a národné referenčné mechanizmy

Národný referenčný mechanizmus je systém, ktorý umožňuje krajine ujať sa svojej povinnosti chrániť a podporovať ľudské práva obetí obchodovania s ľuďmi a iných zraniteľných osôb prostredníctvom koordinovanej reakcie často s odbornou pomocou inštitúcií občianskej spoločnosti, medzinárodných organizácií a mimovládnych organizácií. Medzi národnými referenčnými mechanizmami členských štátov Európskej únie existujú rozdiely, všetky však majú jeden spoločný cieľ: efektívne sprostredkovanie služby na podporu zraniteľných osôb najlepšimi a najvhodnejšími dostupnými podpornými službami. Podrobnejšia diskusia o národných referenčných mechanizmoch, ktoré sú relevantné pre všetky ohrozené deti, nielen pre tie, ktorým hrozí riziko obchodovania s ľuďmi, sa uvádza v kapitole 6.

2. Operačné usmernenia

2.1. Úvod

Hraničné kontroly predstavujú rozhodujúcu príležitosť pre príslušníkov pohraničnej stráže na zabránenie cezhraničnej trestnej činnosti: len čo obeť opustia letiská, možnosti na zadržanie páchatel'ov trestnej činnosti a na zabránenie im v konaní prudko klesajú, spolu s možnosťou odhalenia obetí a aktivovania opatrení na ochranu detí. Koľko ďalších detských obetí bude ešte trpieť, ak nedôjde k rozloženiu týchto zločineckých sietí?

Podľa Europolu letiská patria k miestam, kde s najväčšou pravdepodobnosťou možno nájsť deti, ktoré sú obeťami obchodovania alebo sú pašované do krajín Európskej únie. Pašeráci a obchodníci s ľuďmi preferujú letiská, najčastejším modus operandi je používanie falošných, falšovaných alebo podvodne získaných dokumentov, aby sa mohli vyhnúť zavedeným systémom.

Problém s odhaľovaním cezhraničných trestných činov zahŕňajúcich deti je dobre známy. Napríklad deti, ktoré sú obeťami obchodovania s ľuďmi bežne cestujú na skutočné cestovné pasy cudzích (nepríbuzných) dospelých osôb. Aj keď cestovný pas obsahuje fotografiu dieťaťa, identifikáciu môže komplikovať skutočnosť, že tváre, ktoré sú ešte vo vývoji sa obvykle podobajú a detské tváre, vlasy a dokonca aj farba očí sa často výrazne menia počas rastu. V dôsledku toho si príslušník pohraničnej stráže nemusí všimnúť, že dieťa a dospelý držiteľ pasu, nie sú v skutočnosti príbuzní.

Pašeráci a obchodníci s ľuďmi sa spravidla pokúšajú priletieť v čase špičky, keď je tlak na hraničnú kontrolu najväčší: príslušníci pohraničnej stráže by mali byť informovaní o tomto *modus operandi*, aby vedeli lepšie chrániť deti.

Zo skúseností, ktoré v priebehu rokov nadobudla agentúra Frontex, vyplýva, že v prípade nelegálneho prekročenia hraníc by

mohlo ísť o pašovanie ľudí, prípadne o obchodovanie s ľuďmi. To znamená, že každý prípad obchodovania s ľuďmi odhalený na vonkajších hraniciach Európskej únie je výsledkom posilnenia kontrol, k čomu skutočne aj dochádza, ak ide o deti.

V záujme zvýšenia informovanosti o ohrozených deťoch je potrebné nadviazať a udržiavať dobré vzťahy s ďalšími príslušníkmi orgánov presadzovania práva na letisku, ako aj s inými pracovníkmi, napr. zamestnancami leteckých dopravcov, pracovníkmi zo služieb na ochranu detí a pracovníkmi, ktorí pracujú s inými zraniteľnými skupinami⁹ a s inými orgánmi. Toto sa dá dosiahnuť pomocou pravidelných koordinačných stretnutí, spoločných vzdelávacích kurzov, spoločných špecializovaných tímov a pod.

2.2. Kontakt s deťmi

Je dôležité si uvedomiť, že deti sú z psychického hľadiska odlišné od dospelých, a preto sa pri styku s nimi vyžaduje citlivý prístup. Dieťa nemusí byť ochotné otvoriť sa cudziemu človeku, a preto by mal príslušník pohraničnej stráže (prednostne v civilnom obľechení) pri styku s dieťaťom vynaložiť čo najväčšie úsilie na získanie dôvery dieťaťa.

K osvedčeným postupom, na ktoré je dobré pamätať pri styku s deťmi patrí:

- ♦ vytvorenie priateľského prostredia (môže to byť vhodná miestnosť zohľadňujúca potreby detí¹⁰, ak je k dispozícii), zmenšenie rozdielu v mocenskom postavení (vyhýbať sa formalitám,

---

⁹ Vráťane akreditovaných medzinárodných organizácií a mimovládnych organizácií.

¹⁰ Pamätajte na to, že vhodná miestnosť by mala poskytovať súkromie, dieťa sa však môže báť vstúpiť do takejto miestnosti. Z tohto dôvodu vhodnou miestnosťou je len taká miestnosť, ktorá je pripravená na takéto prípady.

venovať pozornosť reči tela a tónu reči, používaným pojmom a pod.) a umožniť dieťaťu prispôbiť sa prostrediu;

- ♦ vysvetliť úlohy a prácu dospelých, ktorí sú v styku s dieťaťom;
- ♦ hovoriť vždy pravdu;
- ♦ počúvať dieťa;
- ♦ hovoriť jednoduchým jazykom a vyhýbať sa odborným termínom (mať na pamäti jazykovú bariéru);
- ♦ hovoriť a správať sa spôsobom primeraným veku a úrovni zrelosti dieťaťa;
- ♦ snažiť sa o to, aby sa dieťa cítilo príjemne;
- ♦ prispôbiť správanie (napr. udržiavať očný kontakt, byť na tej istej úrovni).

Základné informácie o styku s deťmi sa uvádzajú v praktickej príručke pre príslušníkov pohraničnej stráže¹¹ a uvádza sa v nej:

„Maloletí si zasluhujú osobitnú pozornosť príslušníkov pohraničnej stráže, či už cestujú v sprievode alebo bez sprievodu.

V prípade sprevádzaných maloletých pohraničná stráž skontroluje, či osoby sprevádzajúce maloletých majú týchto maloletých v rodičovskej starostlivosti, najmä ak maloletých sprevádza len jedna dospelá osoba a existujú závažné dôvody na podozrenie, že mohli byť nezákonne odňaté z opatery osôb, ktoré vo vzťahu k nim vykonávajú podľa zákona rodičovskú starostlivosť. V takých prípadoch musí pohraničná stráž vykonať všetky potrebné vyšetrovania s cieľom zabrániť únosu alebo v každom prípade nezákonnému odňatiu maloletého.

V prípade maloletých, ktorí cestujú bez sprievodu, zabezpečí pohraničná stráž dôkladnými kontrolami cestovných dokladov a sprievodných

---

¹¹ Odporúčanie Komisie, ktorým sa ustanovuje spoločná „Praktická príručka pre príslušníkov pohraničnej stráže (Schengenská príručka)“, ktorú majú používať príslušné orgány členských štátov pri vykonávaní hraničných kontrol osôb, K(2006) 5186 v konečnom znení, Brusel, 6. 11. 2006.

dokladov, aby maloletí neopustili územie proti vôli osôb, ktoré ich majú v rodičovskej starostlivosti.“

Ak sa vyskytnú pochybnosti o akýchkoľvek uvedených okolnostiach uvedených v Praktickej príručke pre príslušníkov pohraničnej stráže, príslušníci pohraničnej stráže musia použiť zoznam národných kontaktných miest s cieľom prekonzultovať situáciu týkajúcu sa maloletých.

Aj keď sa v praktickej príručke pre príslušníkov pohraničnej stráže jasne poukazuje na to, že rodičovská starostlivosť je kritériom na rozlíšenie medzi deťmi so sprievodom a bez sprievodu, príslušníci pohraničnej stráže by mali venovať osobitnú pozornosť všetkým cestujúcim deťom bez ohľadu na to, či sú so sprievodom, bez sprievodu alebo osamotené.

Okrem informácií uvedených v Praktickej príručke pre príslušníkov pohraničnej stráže a Kódexe schengenských hraníc sa v nasledujúcich kapitolách tejto príručky poskytnú príslušníkom pohraničnej stráže podrobné a konkrétne postupy, ktoré majú dodržiavať v styku s deťmi a na identifikovanie obetí pašovania detí a obchodovania s nimi.

Tieto odporúčania sa môžu líšiť podľa príslušných vnútroštátnych právnych predpisov, ale s každým dieťaťom by sa malo osobitne zaobchádzať, pričom je potrebné, aby príslušníci pohraničnej stráže boli informovaní o nasledujúcich ukazovateľoch týkajúcich sa ohrozených detí.

Tieto odporúčania nie sú však úplné: príslušníci pohraničnej stráže by mali byť informovaní o rôznych *modi operandi*, o tom, že *modus operandi* sa prispôbuje podľa reakcie orgánov presadzovania práva a predovšetkým o tom, že dieťa môže byť poučené, ale reč jeho tela pod stresom sa zriedka dá úplne zatajiť.

2.3. Pohyb s dieťaťom v priestoroch na hraničnom priechode

Príslušníci pohraničnej stráže majú zodpovednosť za každé dieťa, pokiaľ sa zdržiava v priestoroch na hraničnom priechode. Treba pamätať hlavne na to, že príslušníci pohraničnej stráže sa musia postarať o ohrozené dieťa, pokým nepríde vyškolená osoba, sociálny pracovník alebo akýkoľvek iný pracovník orgánu zodpovedného za ochranu detí a neprevezme si ho.

Všeobecné odporúčania (prispôsobené veku a úrovni zrelosti dieťaťa) vhodné pre prvolíniové a/alebo druholíniové (osobitné) hraničné kontroly:

- ♦ Prispôbte sa situácii a dieťaťu – používajte papier a ceruzky na kreslenie obrázkov, sedte na zemi spolu s dieťaťom a vytvorte uvoľnenú atmosféru.
- ♦ Pokúste sa o interakciu prostredníctvom otvorených otázok (dieťa by sa malo slobodne rozhodnúť, ako chce odpovedať, nemali by sa používať otázky typu „áno/nie“), vyhýbajte sa v čo možno najväčšej miere navrhovaniu akýchkoľvek odpovedí, umožnite mu slobodne hovoriť a ponechajte mu dostatok času. Spýtajte sa dieťaťa, či mu je príjemne, či nie je smädné, hladné, či mu nie je zima, teplo, alebo či nepotrebuje ísť na záchod, alebo či nechce alebo nepotrebuje niečo iné, čo mu môžete poskytnúť. Mohlo by chcieť svoju matku alebo otca, a preto mu nesľúbte niečo, čo nemôžete dodržať, lebo sa tak môže narušiť dôvera medzi vami.
- ♦ Spýtajte sa dieťaťa, či nepotrebuje lekársku pomoc alebo iné špeciálne ošetrovanie (v závislosti od veku dieťaťa sa možno jednoducho spýtať, či nepocituje nejaké bolesti). Môžete sa tiež spýtať osoby, ktorá sprevádza dieťa, či dieťa nepotrebuje nejakú lekársku pomoc alebo špeciálne ošetrovanie. Pamätajte na to, že osoba sprevádzajúca dieťa môže využiť túto otázku vo svoj prospech.

- ♦ Hľadajte známky zranenia alebo akéhokoľvek viditeľného ochorenia a venujte osobitnú pozornosť známkam možného zneužitia (napríklad prítomnosť viacerých zranení v rôznych fázach hojenia, poranenia tváre u veľmi malých detí, lysiny na hlave dieťaťa atď.).
- ♦ Poskytnite dieťaťu informácie (v priebehu druholíniovej – osobitnej kontroly) o postupoch, ktoré môže očakávať tak, aby im porozumelo.

3. Deti so sprievodom alebo odlúčené deti

3.1. Predhraničná kontrola a prvolíniová hraničná kontrola

3.1.1. Situácia pred hraničnou kontrolou: deje sa niečo nezvyčajné?

Dieťa môže sprevádzať rodič, zákonný poručník (dieťa so sprievodom) alebo tretia osoba, ktorá môže byť dospelou osobou alebo rodinným príslušníkom, ako napr. strýko alebo starý rodič (odlúčené dieťa). Ľudia konajú prirodzenejšie, keď si myslia, že ich nepozorujú, preto sledovanie správania detí a osôb, ktoré ich sprevádzajú na ceste smerom k pasovej kontrole alebo v rade pred pasovou kontrolou, môže byť veľmi prínosné. Na väčších letiskách sa oplatí vždy zvážiť nasadenie príslušníkov pohraničnej stráže v civilnom oblečení.

Príslušníci pohraničnej stráže by mali dbať na to, aby si pri pozorovaní ľudí nevytvárali domnienky ani predsudky. Dôležité je pri pozorovaní detí a osôb, ktoré ich sprevádzajú, nediskriminovať ich na základe kultúrneho, náboženského, národnostného alebo etnického pôvodu, rodu alebo iných faktorov. Mimoriadna pozornosť by sa však mala venovať deťom pochádzajúcim z „krajín/regiónov citlivých z hľadiska azylu“.

Dôležitou súčasťou každého hodnotenia je prvý dojem, ktorý je však pre skúseného príslušníka pohraničnej stráže intuitívny. V prípade neobvyklej situácie by príslušníci pohraničnej stráže mali zbystriť pozornosť a takáto situácia by mala viesť k osobitným aktivitám (t. j. overenie vzťahu medzi dieťaťom a dospelou osobou, podrobnejšia kontrola sprievodných dokladov a pod.).

Skúsení príslušníci pohraničnej stráže zvyknutí vídať deti v priestoroch na hraniciach môžu využiť svoje znalosti posúdením niektorých nasledujúcich aspektov so zreteľom na zjavný vek a úroveň zrelosti dieťaťa.

Výzor dieťaťa:

- Plaché, extravagantné, utiahnuté alebo vystrašené.
- Uzavreté správanie podľa reči tela, snaha vyzeráť čo najmenší.
- Žiadny očný kontakt, pohľad upretý na podlahu.
- Vyzerá izolovane od ostatných členov skupiny.
- Oblečenie: je úplne nové? Sedí dobre dieťaťu alebo vyzerá byť požičané? Je také, aké by ste očakávali? Je oblečenie vhodné pre danú situáciu?
- Pokúša sa o očný kontakt s osobou, ktorá ho ignoruje.
- Podobnosť s črtami dospelých osôb, (ak dospelá osoba je rodič), s náležitým ohľadom na zásadu nediskriminácie a jej objektívne uplatňovanie pri profilovaní.
- Pozorne dohliadať na interakciu medzi dieťaťom a rodičmi/ sprevádzajúcimi dospelými osobami.
- Cíti sa dieťa dobre/v pohode s dospelými osobami?
- Môže dieťa slobodne hovoriť?
- Vykazuje dieťa nejaké známky strachu pred dospelými osobami?

Mimoriadnu pozornosť je potrebné venovať, ak dieťa sprevádza len jedna dospelá osoba alebo ak dieťa pochádza z utečeneckej krajiny alebo krajiny, v ktorej prebieha konflikt alebo o ktorej je známe, že v nej dochádza k závažnému porušovaniu ľudských práv.

Zriedkavo sa môže stať, že spiace malé deti budú pod sedatívami, aby úspešne prešli cez hraničnú kontrolu. Podozrenie by mala vzbudiť skutočnosť, ak po určitom čase (pravdepodobne pri družolíniovej – osobitnej kontrole) dieťa ešte stále tvrdo spí, najmä ak sprevádzajúca dospelá osoba vykazuje známky nervozity.

Rovnaká metóda by sa mohla použiť v prípade veľmi malých detí, ktoré môžu hovoriť, a predstavujú riziko pre sprevádzajúcu osobu. Môžu sa považovať za príliš malé na to, aby sa dali náležite poučiť, čo povedať alebo nie.

3.1.2. Prvolíniová hraničná kontrola

Vo vybavovacích boxoch na hraničnom priechode by príslušníci pohraničnej stráže mali venovať pozornosť niektorým z týchto ďalších vonkajších ukazovateľov.

Deti v predškolskom veku (obvykle do 6 rokov):

- Je niečo nezvyčajné na situácii, ktorú vidíte?
- Je správanie dieťaťa v súlade s trvaním cestovania?
- Je dieťa tiché, nepozorné, zmätené, vystrašené alebo rozrušené?
- Cíti sa dieťa príjemne v prítomnosti osoby, ktorá ho sprevádza? Ak má obavy z formalít pasovej kontroly, stojí blízko osoby, ktorá ho sprevádza?
- Pozerá sa dieťa na iného cestujúceho, ktorý sa ho snaží ignorovať? (V takom prípade by sa ten iný cestujúci mal podrobiť dôkladnejšej (druholíniovej) kontrole, pretože by mohol predstavovať „sprievod“.)

Deti školského veku (obvykle nad 6 rokov):

- Je niečo nezvyčajné na situácii, ktorú vidíte?
- Je dieťa vylakané alebo ustráchané?
- Je dieťa nepozorné/duchom neprítomné/mrmla si alebo hovorí nesúvisle?
- Je dieťa prehnane poslušné?
- Pozerá sa dieťa na iného cestujúceho, ktorý sa ho snaží ignorovať? (V takom prípade by sa ten iný cestujúci mal podrobiť dôkladnejšej (druholíniovej) kontrole, pretože by mohol predstavovať „sprievod“.)
- Vyzerá dieťa, ako keby bolo pod sedatívami?

Dospelá osoba sprevádzajúca dieťa:

- Ak je to rodič, do akej miery sa s dieťaťom podobá? Je jeho telesný výzor kompatibilný s výzorom dieťaťa? Vyskytujú sa

určité podobnosti v správaní alebo držaní tela rodiča alebo dieťaťa alebo iných spôsoboch správania?

- ♦ Vyzerá dospelá osoba znepokojená, ustráchaná alebo nervózna?
- ♦ Zhoduje sa dynamika medzi dieťaťom a sprevádzajúcou osobou s ich kultúrnym pôvodom?

Príslušníci pohraničnej stráže by mohli tiež položiť neformálne niekoľko jednoduchých otázok dieťaťu, napríklad sa ako sa volá, koľko má rokov alebo sa spýtať na iné osobné informácie. Takéto otázky sú samozrejme diskkrétne a je ich potrebné prispôsobiť veku a úrovni zrelosti dieťaťa, možno ich však porovnať s osobnými údajmi uvedenými v cestovných dokladoch.

Otázky, ktoré možno položiť dospelaj osobe a z ktorých môžu vyplynúť náznaky obchodovania s ľuďmi:

- ♦ Ste rodičom/poručníkom/zákonným zástupcom dieťaťa?
- ♦ Ak nie, kde sú rodičia a kto ste vy?
- ♦ Kedy naposledy videlo dieťa svojich rodičov?
- ♦ Má dieťa so sebou nejaké doklady, napríklad doklady o totožnosti alebo cestovný pas?
- ♦ Aký je cieľ a účel cesty dieťaťa?
- ♦ Kto ju organizoval?
- ♦ Kto zaplatil za cestu?
- ♦ Máte so sebou nejaké fotografie vášho dieťaťa? (Rodičia obvykle majú fotografie svojich detí uložené vo svojich mobilných telefónoch alebo peňaženkách.)

3.1.3. Kontrola cestovných dokladov

Príslušníci pohraničnej stráže by mali skontrolovať vzťah medzi dieťaťom a dospelou osobou. Pri kontrolách cestovných dokladov je dôležité neustále hovoriť s cestujúcimi, ale aj všímať si ich správanie (niektoré návrhy sú uvedené vyššie) a najmä sledovať reakcie dieťaťa (vybavovací box príslušníkov pohranič-

nej stráže by mal byť vybavený tak, aby každé prítomné dieťa bolo jasne viditeľné, napr. obyčajné zrkadlo môže pomôcť overiť, či ide o dieťa).

Okrem prvolíniovej hraničnej kontroly je potrebné zamerať sa na:

- ♦ Počet detí a počet dokladov (pasov, víz a pod.). Či ide o úplne nové cestovné doklady, ktoré by sa mali dôkladnejšie skontrolovať najmä ak sú z krajín, kde by mohli byť vydané na základe podvodu alebo korupcie (podľa dostupnej analýzy rizík).
- ♦ Sprievodné doklady a letenky (trasa) s krátkymi otázkami o dôvode cesty (kontrola súladu medzi skoršími vyjadreniami a predloženými dokladmi). Dospelé osoby cestujúce s deťmi v dobrom úmysle sa obvykle rozhodnú pre čo možno najmenej zložitú cestu.
- ♦ Overenie právneho vzťahu medzi dieťaťom a osobou, ktorá s ním cestuje.
- ♦ Rodinné skupiny, kde sú viaceré deti: skontrolovať by sa mali dátumy narodenia a vek dospelých osôb, či nie sú medzi nimi prípadné nezrovnalosti.
- ♦ Štátna príslušnosť detí: napríklad, ak dieťa je držiteľom cestovného pasu niektorého zo štátov Európskej únie, pravdepodobne bude hovoriť alebo jedným alebo viacerými európskymi jazykmi alebo im bude aspoň rozumieť).
- ♦ Systematicky nahliadať do národného schengenského informačného systému (NSIS) a policajných databáz, ak deti so štátnou príslušnosťou niektorej z krajín Európskej únie necestujú s oboma rodičmi (v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín sa toto už požaduje v Kódexe schengenských hraníc).

Ak existujú akékoľvek známky ohrozenia dieťaťa, príslušníci pohraničnej stráže by mali pristúpiť k druholíniovej (osobitnej) hraničnej kontrole.

3.2. Druholíniová (osobitná) hraničná kontrola

Druholíniovú (osobitnú) hraničnú kontrolu by mal vykonávať iný príslušník pohraničnej stráže (ak je k dispozícii), ktorý je oboznámený s *modus operandi* pašerákov a obchodníkov s ľuďmi, ako aj s najnovšími výstrahami.

Mali by sa preveriť všetky predchádzajúce činnosti a v prípade potreby by sa mali kontroly zopakovať. Niektoré ďalšie kontroly sú opísané ďalej.

Podľa Kódexu schengenských hraníc dieťa a osoba sprevádzajúca dieťa dostanú písomné informácie o účele (a postupe) takejto kontroly, ktorá by sa mala uskutočniť štandardným a náhodným postupom. Tieto informácie sú k dispozícii vo všetkých úradných jazykoch Európskej únie a v jazyku(-och) krajiny alebo krajín, ktoré susedia s príslušným členským štátom. Napísané sú jazykom, ktorému jednotlivci rozumejú alebo možno odôvodnene predpokladať, že mu porozumejú, alebo sa môžu poskytnúť iným spôsobom, a to s pomocou tlmočníkov v prípade potreby.

V priebehu druholíniovej (osobitnej) hraničnej kontroly je potrebné venovať osobitnú pozornosť reakciám dieťaťa a cestujúceho, ktorý ho sprevádza.

3.2.1. Cesta

V prípade citlivých letov (podľa analýzy rizík) by sa pred pristátím lietadla mal vždy použiť systém vopred poskytovaných informácií o cestujúcich (APIS).

Okrem logického preskúmania rôznych úsekov cesty v určitých prípadoch kontrola údajov zo záznamov o cestujúcich (PNR), ak to umožňujú platné vnútroštátne právne predpisy, pomôže pri

overovaní, či existujú iní cestujúci, ktorí cestujú v rámci tej istej rezervácie letu, čo by mohlo vystaviť deti riziku závažného zločinu. Medzi ostatnými cestujúcimi možno nájsť páchatel'a/sprievod a zadržať ho predtým, než opustí letisko. Ak vnútroštátne právne predpisy neumožňujú použitie systému PNR, ktorý používajú leteckí dopravcovia, môžu sa použiť otvorené zdroje, ako napríklad <https://www.checkmytrip.com>.

Užitočným zdrojom informácií môžu byť aj zamestnanci leteckých dopravcov. Posádky lietadiel trávajú často mnoho hodín vo vzduchu a majú možnosť pozorovať cestujúcich a môžu si všimnúť niečo nezvyčajné (napr. interakcie medzi dospelou osobou a dieťaťom sediacim niekoľko radov od seba, skupiny, kde sa deti a sprevádzajúca osoba jasne navzájom dobre nepoznajú, oblečené sú do nových šiat, ktoré vyzerajú nezvyčajne, náznaky, že deti nie sú navyknuté na odev, na ich odevy môžu byť ešte pripnuté štítky a pod.).

3.2.2. Doklady a batožina

Odporúča sa dôkladné preverenie cestovných a sprievodných dokladov s možnosťou kontaktovať konzulárne úrady v krajine, ktorá cestovné doklady vydala. Konzulárne úrady by sa nemali kontaktovať v prípade, keď ide o dieťa, ktoré pochádza z utečeneckej krajiny alebo krajiny v konflikte, alebo z krajiny, ktorá je známa závažným porušovaním ľudských práv a/alebo ak sa uzná, že dieťa môže byť potenciálnym žiadateľom o azyl, pretože takéto kontaktovanie môže predstavovať ďalšie riziko pre dieťa a jeho rodinu. Osobitná pozornosť by sa mala venovať tomu, či víza majú za sebou idúce sériové čísla, najmä ak sa tieto čísla týkajú cestujúcich, ktorí necestujú spolu.

Ak k tomu nedôjde už v rámci prvolíniovej hraničnej kontroly, nahliadnuť by sa malo do systému I-24/7 (databázy Interpolu)

čo z malo byť konzultované v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi.

Ak deti necestujú s vlastnou batožinou, dospelí by mali mať vo svojej batožine nejaké oblečenie, hry alebo hračky patriace dieťaťu. Každá sprevádzajúca dospelá osoba by mala na požiadanie vedieť vymenovať niekoľko vecí, ktoré patria dieťaťu.

3.2.3. Interakcia s dieťaťom počas druholíniovej (osobitnej) kontroly

Pri rozhovore s dieťaťom počas druholíniovej (osobitnej) hraničnej kontroly by mal príslušník pohraničnej stráže zväziť krátke odlúčenie dieťaťa od sprevádzajúcej dospelaj osoby (diskrétnym spôsobom). Ak sa zdá, že dieťa je ohrozené v neprítomnosti potenciálne zneužívajúcej dospelaj osoby môže ochotnejšie vysvetliť situáciu. Dieťa musí byť vždy informované o prebiehajúcom procese.

Okrem toho ďalší príslušník pohraničnej stráže by mal zisťovať výskyt akýchkoľvek nezrovnalostí alebo rozporov v informáciách kladením rovnakých otázok samotnej dospelaj osobe a neformálnym spôsobom s cieľom porovnať odpovede dieťaťa a dospelaj osoby.

Odporúča sa vždy prítomnosť dvoch príslušníkov pohraničnej stráže, muža a ženy, ak je to možné, a pokúsiť sa vždy o vytvorenie čo možno najneformálnejšej a najpriateľskejšej atmosféry. Dieťa, ktoré sa cíti bezpečne a pomerne uvoľnene, môže ochotnejšie komunikovať. Nezrovnalosti vo výpovediach môžu naznačovať riziko, pričom je dôležité minimalizovať konfrontáciu a uznať, že deti aj dospelé osoby predsa len môžu situáciu vnímať ako formálnu a stresujúcu (napr. môžu mať negatívne skúsenosti s políciou a/alebo príslušníkmi bezpečnostných orgánov v minulosti).

Prítomnosť dvoch príslušníkov pohraničnej stráže je tiež zárukou proti akémukoľvek následnému obvineniu zo zastrašovania (alebo iného nenáležitého správania). Doba, počas ktorej je dieťa odlúčené od sprevádzajúcej dospeléj osoby by mala byť primerane krátka, t. j. pokiaľ sa nezistia akékoľvek náznaky rizika.

Formálne vypočúvanie detí by sa malo uskutočniť až vtedy ak je to nevyhnutné na zistenie stavu vecí a to v súlade s platnými právnymi predpismi (pozri oddiel 2.3). Odporúča sa rozprávanie s deťmi. Každý dialóg s dieťaťom by sa mal uskutočniť bez zbytočného odkladu v priestoroch navrhnutých alebo upravených na tento účel a pokiaľ možno spoločne s odborníkmi vyškolenými na tieto úlohy. Ak je to možné, osoby, ktoré vedú rozhovor, by mali byť rovnakého rodu ako dieťa. Ak dieťa nerozumie jazyku, mali by sa kontaktovať tlmočníci s cieľom zabezpečiť zmysluplný dialóg. Počet rozhovorov, ako aj ich dĺžka by sa mali obmedziť na minimum a s dieťaťom by mala viesť rozhovor vždy, keď je to možné, tá istá osoba.

Odporúča sa vysvetliť cieľ každej vzájomnej interakcie a stanoviť základné pravidlá rozhovoru: „ak nevieš odpoveď, nehádaj, žiadna odpoveď nie je správna alebo nesprávna, povedz len, že nevieš“. „Ty vieš viac ako ja o tom, čo sa stalo.“ „Ak nechceš odpovedať, je v poriadku, keď to takto povieš.“ „Môžeš ma opraviť alebo nesúhlasiť.“ „Keď zopakujem otázku, neznamená to, že prvá odpoveď bola nesprávna.“ „Ak je otázka príliš ťažká, môžeme sa k nej vrátiť neskôr.“ „Jednoducho povedz pravdu.“

Vo všeobecnosti za určitých okolností môže byť počas rozhovoru s deťmi prítomná dospelá osoba podľa výberu, ale požadovanie takejto prítomnosti by sa malo zamietnuť, ak napríklad existuje podozrenie, že daná dospelá osoba je páchatel'. Pred samotným vypočutím dieťaťa v súvislosti s podozrením na trestnú činnosť musia príslušníci pohraničnej stráže zabezpečiť, aby sa všetky rozhovory s dieťaťom, ktoré môže byť obeťou alebo svedkom,

vykonávali v súlade s platnými vnútroštátnymi právnymi predpismi a mohli byť použité ako dôkaz (napr. získanie predchádzajúceho súhlasu prokurátora alebo sudcu, prípadne aby rozhovor prebiehal v prítomnosti právneho poradcu a/alebo orgánov na ochranu detí a pod.). V ostatných prípadoch môžu príslušníci pohraničnej stráže s dieťaťom hovoriť len neformálne.

Niektoré typy ako komunikovať s deťmi so zreteľom na ich zdanlivý vek a úroveň zrelosti:

- ♦ citlivo vnímať náznaky nepokoja, ako napr. výrazy tváre, gestá alebo reč tela;
- ♦ neočakávajte ani nenúťte ich k okamžitému vyjadreniu;
- ♦ rozprávajte sa s dieťaťom priateľským tónom a v priateľskom prostredí, vystupujte otvorene, jasne a úprimne, ak je to možné, používajte vlastný jazyk dieťaťa (s podporou rodeného hovoriaceho);
- ♦ používajte jazyk primeraný veku a úrovni zrelosti dieťaťa, používajte jasné a jednoduché pojmy;
- ♦ vysvetlite dieťaťu, čo sa deje a prečo sa preveruje jeho situácia;
- ♦ poskytnite dieťaťu informácie o jeho postavení, právach a ochranných opatreniach;
- ♦ upokojte dieťa, že vaším cieľom je zabezpečiť jeho záujmy, bezpečnosť a ochranu;
- ♦ kladte otvorené a konkrétne otázky (čo, kde, kedy, ako, kto, prečo);
- ♦ poskytnite dieťaťu prestávku, aby sa mohlo napiť, ísť na záchod alebo ak sa unaví a reagujte podľa potreby na osobitné potreby a konkrétne požiadavky;
- ♦ vyhýbajte sa domnienkam o tom, čo si dieťa myslí;
- ♦ skontrolujte, či dieťa porozumelo, požiadajte ho, aby vám povedalo, čomu rozumelo;
- ♦ spýtajte sa dieťaťa, či má nejaké otázky a odpovedzte mu na jeho otázky.

Na zistenie, či dieťa skutočne pozná prostredie krajiny pôvodu, o ktorej sprevádzajúca dospelá osoba tvrdí, že z nej pochádzajú, by sa mohli preskúmať prípadne tieto témy:

- ♦ televízne programy, rozprávky a hudobníci obľúbení u mladých ľudí v ich krajine pôvodu (informácie sa dajú nájsť na internete);
- ♦ základné poznatky o oblasti, kde deti bývajú (užitočným nástrojom môže byť Google Earth Street View);
- ♦ podrobné informácie o ich škole, športoch, ktorým sa venujú, o interiéri ich domu.

Kedykoľvek možno odpovede dieťaťa porovnať s odpoveďami sprevádzajúcej dospeléj osoby alebo iných detí, ktoré sú prítomné v tej istej skupine.

3.3. Kontroly v tranzitných zónach a kontroly brán

Väčšina poznámok uvedených v iných častiach tejto kapitoly platí aj v prípade kontrol v tranzitnej zóne a kontroly brán (gate) so zreteľom na to, že v takýchto prípadoch tím v utajení (t. j. príslušníci pohraničnej stráže v civilnom odevu) môže lepšie sledovať správanie cestujúcich.

V rušných tranzitných zónach sa doklady, palubné lístky a letenky dajú ľahko presunúť alebo vymeniť. Deti, ktoré mohli priletieť so sprievodom, možno rýchlo opustiť. Neoceniteľnú pomoc pri zisťovaní tohto spôsobu práce na preplnených letiskách môže poskytnúť zobrazovanie a dohľad cez kamerový systém.

3.4. Konečné rozhodnutia a orgány na ochranu detí

Vo všetkých rozhodnutiach sa zdôrazňuje, že záujem dieťaťa musí byť vždy prvoradým hľadiskom a musí byť dodržaná zásada zákazu vyhostenia alebo vrátenia (zásada *non-refoulement*).

Dieťa by malo byť zadržané len vo veľmi výnimočných prípadoch, a to vždy v súlade s platnými vnútroštátnymi právnymi predpismi na čo možno najkratší čas a len v krajnom prípade. Výbor OSN pre práva dieťaťa ustanovil, že zadržanie detí nemožno odôvodniť postavením migranta¹². Kedykoľvek a podľa situácie, ak existuje dôvodné podozrenie, že dieťaťu by mohlo hroziť nebezpečenstvo alebo riziko, že cestuje na účely obchodovania s ľuďmi, alebo by potrebovalo ochranu na základe uvedených ukazovateľov/náznakov, pred prijatím konečného rozhodnutia sa musí bezodkladne uplatniť referenčný mechanizmus a začať prípravné vyšetrovanie v súlade s platnými vnútroštátnymi právnymi predpismi. V prípade zásahu na letisku by mali byť pozvaní špecializovaní pracovníci na ochranu detí, aby na letisku zabezpečili odovzdanie alebo umiestnenie dieťaťa do prvého bezpečného zariadenia. Pre tieto prípady je potrebné, aby príslušníci pohraničnej stráže mali poruke kontaktné údaje na tieto osoby.

Na hraniciach platí všeobecné pravidlo, že deti by nemali byť odlúčené od svojich rodičov (alebo sprevádzajúceho príbuzného), pokiaľ neexistuje dôvodné podozrenie, že je dieťa s takouto osobou v ohrození. Orgány na ochranu detí budú vedieť tento aspekt lepšie potvrdiť v plnom rozsahu a prevziať prípad.

---

¹² Všeobecný komentár č. 6 (2005), Zaobchádzanie s deťmi bez sprievodu alebo s odlúčenými deťmi mimo ich krajiny pôvodu, odsek 61.

Pamätajte na tieto aspekty:

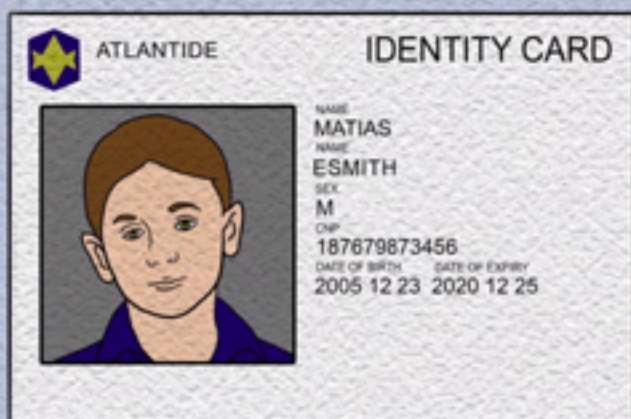
- ♦ Snažte sa zabezpečiť, aby čas medzi aktivovaním ochrany dieťaťa a/alebo národného referenčného mechanizmu a skutočným prevzatím dieťaťa, bol čo možno najkratší. Na tento účel zabezpečte, aby sa vedelo o kontaktnom mieste (t. j. kontaktné osoby a telefónne čísla) v prípade orgánov ochrany alebo národného referenčného systému, a boli všeobecne známe.
- ♦ Ak je to možné, zorganizujte koordinačné stretnutie v súvislosti s ochranou a/alebo národného referenčného mechanizmu s cieľom prediskutovať spôsob riešenia situácií, keď deti priletia neskoro večer, skoro ráno alebo počas sviatkov alebo víkendov.
- ♦ Zabezpečte, aby mali deti prístup k základným službám (potraviny, voda, záchod, zdravotná starostlivosť atď.) a ak je to možné zabezpečte niečo, s čím by sa mohli zabaviť počas čakania.
- ♦ Informujte deti o tom, čo sa deje a čo bude nasledovať.

Príslušníci pohraničnej stráže by mali byť informovaní o postupoch, ktoré uplatňujú leteckí dopravcovia v prípade detí so sprievodom a odlúčených detí.

4. Deti bez sprievodu

4.1. Predhraničná kontrola a prvolíniová hraničná kontrola

4.1.1. Situácia pred kontrolami: deje sa niečo nezvyčajné?

Pri pozorovaní správania detí bez sprievodu možno zohľadňovať **parametre podobné tým, ktoré by sa mohli použiť v prípade takých typov správania, aké sa očakávajú u detí so sprievodom a odlúčených detí**. Môže byť užitočné sledovať správanie ľudí, keď nevedia o tom, že sú sledovaní. Na väčších letiskách treba vždy zvážiť nasadenie príslušníkov v civilnom oblečení.

Príslušníci pohraničnej stráže by si pri pozorovaní ľudí nemali vyvodzovať domnienky alebo mať predsudky. Pri pozorovaní detí je dôležité nediskriminovať z dôvodu kultúrneho, náboženského, etnického pôvodu, rodu, štátnej príslušnosti alebo iných faktorov.

Dôležitou súčasťou každého hodnotenia je prvý dojem, akokoľvek intuitívny, zo strany skúseného príslušníka pohraničnej stráže. Každá nezvyčajná situácia by mala pritiahnúť pozornosť príslušníkov pohraničnej stráže a mali by nasledovať tieto činnosti (t. j. dôkladné preskúmanie sprievodných a cestovných dokladov, diskkrétne pozorovanie, skúmanie vzťahu a dynamiky v prípade osoby čakajúcej na dieťa atď.).

Skúsení príslušníci pohraničnej stráže, ktorí sú zvyknutí vídať deti prekračujúce hranice, môžu využiť svoje znalosti posúdením týchto aspektov so zreteľom na vek a úroveň zrelosti dieťaťa.

4.1.2. Počas prvolíniovej kontroly

Vo vybavovacích boxoch na hraničnom priechode príslušníci pohraničnej stráže môžu venovať pozornosť niektorým z týchto vonkajších ukazovateľov.

- ♦ Je niečo nezvyčajné na situácii, ktorú vidíte?
- ♦ Je správanie dieťaťa v súlade s dĺžkou absolvovaného letu?
- ♦ Je dieťa tiché, nepozorné, duchom neprítomné, hovorí nesúvislo, je vystrašené alebo rozrušené?
- ♦ Pozerá sa dieťa na iného cestujúceho? (V takom prípade by sa ten iný cestujúci mal podrobiť dôkladnejšej kontrole, pretože by mohol predstavovať „sprievod“).

4.1.3. Kontroly cestovných dokladov

Jazyková bariéra je nepochybne problémom, niektoré slová sa však s dieťaťom dajú vymeniť priateľským tónom pri zohľadnení veku a úrovni zrelosti dieťaťa. Prípadné otázky sa týkajú toho, kto čaká v priletovej zóne mimo bezpečnostného perimetra, či dieťa často cestuje, kde sú rodičia dieťaťa a kto priviedol dieťa na letisko v jeho krajine pôvodu.

Okrem štandardných overovaní je potrebné zamerať sa na:

- ♦ Predložené doklady (cestovné pasy, víza, sprievodné doklady a pod.). Úplne nové cestovné doklady by sa mali dôkladnejšie kontrolovať, najmä ak sú z krajín, kde mohli byť vydané na základe podvodu alebo korupcie (podľa dostupnej analýzy rizík).
- ♦ Niektoré konzuláty vydávajú víza pre deti pod menom osoby, ktorá sprevádza dieťa v rámciku pre poznámky (napr. britské konzuláty), dieťa by mohlo mať niektoré staré víza vo svojom cestovnom pase na meno osoby, ktorá na neho čaká mimo priletovej zóny.
- ♦ Preskúmanie sprievodných cestovných dokladov a leteniek (trasa) s krátkymi otázkami o dôvode cesty.
- ♦ Podľa Kódexu schengenských hraníc nahliadnutie do národného schengenského informačného systému a policajných databáz (v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín je už požiadavkou, ktorá je uvedená v Kódexe a ak je na mieste k dispozícii, treba využiť varovný systém pre prípad únosu dieťaťa).

Považuje sa za veľmi vhodné požiadať príslušníkov v rámci druholíniovej (osobitnej) hraničnej kontroly o identifikáciu osoby, ktorá čaká na dieťa a uskutočniť s ňou rozhovor (pozri oddiel 4.2.1).

Ak existujú akékoľvek známky ohrozenia dieťaťa, príslušníci pohraničnej stráže by mali pristúpiť k osobitným hraničným kontrolám.

4.2. Druholíniová (osobitná) hraničná kontrola

Druholíniovú (osobitnú) hraničnú kontrolu by mal vykonávať iný príslušník pohraničnej stráže (ak je k dispozícii), ktorý je oboznámený so spôsobom práce pašerákov a obchodníkov s ľuďmi, ako aj s najnovšími varovaniami.

Všetky činnosti uvedené predtým by sa mali preskúmať a kontroly zopakovať v prípade potreby.

Kontroly cestovných dokladov a leteniek, nezávislé podrobné skúmanie rôznych úsekov cesty, varovania týkajúce sa tranzitných zón a odporúčané techniky pre interakciu s deťmi sú v podstate rovnaké ako v prípade detí so sprievodom alebo odlúčených detí.

Podľa Kódexu schengenských hraníc dieťa dostane písomné informácie o účele (a postupe) takejto kontroly, ktorá by sa mala uskutočniť štandardným a náhodným postupom. Tieto informácie sú k dispozícii vo všetkých úradných jazykoch Únie a v jazyku(-och) krajiny alebo krajín, ktoré susedia s príslušným členským štátom. Napísané sú jazykom, ktorému dieťa rozumie, alebo možno odôvodnene predpokladať, že mu porozumie alebo sa môžu poskytnúť iným spôsobom, a to s pomocou tlmočníkov v prípade potreby.

4.2.1. Osoba, ktorá čaká na dieťa

Dôležitým faktorom je aj možná prítomnosť osoby, ktorá čaká na dieťa. Prvoradým záujmom príslušníka pohraničnej stráže v rámci druholíniovej (osobitnej) hraničnej kontroly je často identifikácia tejto osoby a krátky rozhovor s ňou, takéto kontroly by sa však mali uskutočniť až po pochopení situácie z dostupnej dokumentácie od zamestnancov leteckých dopravcov a od dieťaťa. Potrebné je neskôr skontrolovať, čo hovorí osoba, ktorá čaká na dieťa.

Odporúča sa, aby príslušníci pohraničnej stráže v civilnom odevu vo vzdialenosti niekoľkých metrov sledovali pozemný personál sprevádzajúci dieťa do čakacej zóny s cieľom uistiť sa, že sa ukáže osoba, ktorá na neho čaká. Obchodník s ľuďmi by sa mohol skryť, keby videl príslušníka pohraničnej stráže v uniforme s dieťaťom.

Osoba, ktorá čaká na dieťa mimo priletovej zóny, by mala byť informovaná o potrebe dôkladnej kontroly formou štandardného náhodného postupu a je potrebné dávať pozor na jej reakciu.

Ak dieťa cestuje so svojou batožinou, dospelý by mal viac-menej vedieť, čo je v batožine, najmä ak je dieťa veľmi malé. Dospelá osoba by na požiadanie mala vedieť vymenovať niekoľko vecí.

Príslušník pohraničnej stráže musí byť v plnom rozsahu presvedčený, že dôvod cesty dieťaťa je legitímny a vysvetlenie takejto cesty je pravdivé.

Žiadosť o azyl počas procesu identifikácie a kontroly, či už od dieťaťa alebo osoby, ktorá čaká na dieťa, v mene dieťaťa, by nemala brániť príslušníkovi pohraničnej stráže v získavaní všetkých potrebných dôkazov a sledovaní riadneho postupu, ani ho od toho odradiť.

4.3. Konečné rozhodnutia a orgány starostlivosti o dieťa

Vo všetkých usmerneniach sa zdôrazňuje, že záujem dieťaťa musí byť vždy prvoradým hľadiskom a musí byť dodržaná zásada zákazu vyhostenia alebo vrátenia.

Dieťa by malo byť zadržané len vo veľmi výnimočných prípadoch, vždy v súlade s platnými vnútroštátnymi právnymi predpismi na čo možno najkratší čas a len v krajnom prípade. Výbor OSN pre práva dieťaťa ustanovil, že zadržanie detí nemožno odôvodniť postavením migranta¹³. Kedykoľvek a podľa situácie, ak existuje dôvodné podozrenie, že dieťaťu by mohlo hroziť nebezpečenstvo alebo riziko, že cestuje na účely obchodovania s ľuďmi, alebo inak potrebuje ochranu na základe uvedených ukazovateľov/náznakov, pred prijatím konečného rozhodnutia sa musí uplatniť referenčný mechanizmus a začať prípravné vyšetrenie v súlade s platnými vnútroštátnymi právnymi predpismi. V prípade zásahu na letisku by mali byť pozvaní špecializovaní pracovníci na ochranu detí na účely zabezpečenia alebo vybavenia počítačového umiestnenia dieťaťa. Príslušníci pohraničnej stráže by mali mať kontaktné údaje takýchto osôb poruke.

V priestoroch na hraničnom priechode platí všeobecné pravidlo, že deti by nemali byť odlúčené od svojich rodičov alebo príbuzných (ktorí ich môžu čakať po príchode), pokiaľ neexistuje dôvodné podozrenie, že dieťa je s takou dospelou osobou v ohrození. Orgány na ochranu detí budú vedieť tento aspekt lepšie potvrdiť v plnom rozsahu a prevziať prípad.

---

¹³ Všeobecný komentár č. 6 (2005), Zaobchádzanie s deťmi bez sprievodu alebo s odlúčenými deťmi mimo ich krajiny pôvodu, odsek 61.

Pamätajte na tieto aspekty:

- Snažte sa zabezpečiť, aby čas medzi aktivovaním ochrany dieťaťa a/alebo národného referenčného mechanizmu a skutočným prevzatím dieťaťa bol čo možno najkratší. Na tento účel zabezpečte informácie, aby sa vedelo o kontaktnom mieste (t. j. kontaktné osoby a čísla) v prípade národného referenčného systému a aby boli všeobecne známe.
- Ak je to možné, zorganizujte koordinačné stretnutie v súvislosti s ochranou a/alebo s orgánmi zodpovednými za ochranu detí s cieľom prediskutovať, ako riešiť situácie, keď deti priletia neskoro večer, skoro ráno alebo počas sviatkov alebo víkendov.
- Zabezpečte, aby deti mali prístup k základným službám (potravinu, voda, záchod, zdravotná starostlivosť atď.) a ak je to možné zabezpečte niečo, s čím by sa mohli zabaviť počas čakania.
- Informujte deti o tom, čo sa deje a čo bude nasledovať.

Príslušníci pohraničnej stráže by mali byť informovaní o postupoch, ktoré uplatňujú leteckí dopravcovia v prípade detí bez sprievodu.

5. Ďalšie informácie

5.1. Zhromažďovanie údajov

Riadne zhromaždené údaje naznačujú, že činnosti v teréne sa vykonávajú správne. Keďže na úrovni Európskej únie je k dispozícii málo údajov týkajúcich sa detí prekračujúcich vonkajšie hranice Európskej únie, na základe lepšieho zhromažďovania údajov by sa dali identifikovať vhodnejšie postupy a zachrániť viaceré obeť.

Príslušníci pohraničnej stráže môžu zohrávať kľúčovú úlohu pri odhaľovaní trestných činov zahŕňajúcich deti. Úspech príslušných vyšetrovaní často závisí od reakcie a opatrení príslušníkov pohraničnej stráže, ktorí prví zistia, že niečo chýba alebo nie je v poriadku. Potrebné je zabezpečiť, aby sa úplne každá informácia, ktorá by mohli byť relevantná, rýchlo postúpila príslušným orgánom na účely zabezpečenia okamžitej reakcie. Obchodníci s ľuďmi zriedka pracujú samostatne a často menia miesto vstupu, aby obmedzili riziko zadržania, a preto len rozsiahle zhromažďovanie údajov môže pomôcť identifikovať podobné *modi operandi* a výmenu najlepších postupov. Získavanie, preprava a vykorisťovanie detí si vyžaduje vysokú úroveň organizácie v rámci skupiny. Príslušníci pohraničnej stráže preto sledujú celý rad vzájomne súvisiacich trestných činov¹⁴.

5.2. Ochrana údajov

Príslušníci pohraničnej stráže by mali v plnom rozsahu dodržiavať všetky platné požiadavky na ochranu údajov počas zaznamenávania, spracovania a prenosu údajov týkajúcich sa detí. Je potrebné dodržiavať predpisy na ochranu údajov.

---

¹⁴ Výročná správa Interpolu za rok 2008 o trestnej činnosti súvisiacej s obchodovaním s ľuďmi.

Zároveň musia príslušníci pohraničnej stráže venovať náležitú pozornosť pri nahrávaní, spracovaní a prenose údajov o dieťati. Predpisy na ochranu údajov sa uplatňujú a musia sa dodržiavať. Vo všeobecnosti by príslušníci pohraničnej stráže žiadne konkrétne informácie, ktoré sa týkajú dieťaťa, nemali postúpiť späť do jeho krajiny pôvodu ani žiadnym orgánom v krajine pôvodu alebo v krajine priletu (napr. konzulárni zástupcovia).

V prípade potreby je potrebné identifikovať osoby, ktoré môžu čakať na dieťa a dospelú(-é) osobu(-y) mimo priletovej zóny (pozri tiež kapitolu 4, oddiel 4.2.1).

5.3. Konzulárni zástupcovia tretích krajín

Posúdiť by sa mali kontakty s týmito delegáciami na účely rýchleho overenia sprievodných a cestovných dokladov za predpokladu, že dieťaťu nebude hroziť ďalšie riziko (napr. ak dieťa vyjadrí akýkoľvek zámer požiadať o azyl).

Cestujúcich (dospelé osoby) sprevádzajúcich dieťa alebo osoby, ktoré čakajú na dieťa, možno tiež kontaktovať s osobou hovoriacou ich jazykom alebo tlmočníkom a poskytnúť im možnosť, aby lepšie vysvetlili svoje postavenie pri komunikácii s príslušnými orgánmi.

5.4. Postupy leteckých dopravcov pre styk s deťmi bez sprievodu

Vekové požiadavky, ktoré letecké spoločnosti spravidla používajú na vymedzenie maloletých bez sprievodu, sa vzťahujú na deti vo veku 5 až 11 rokov (niekedy do 15 rokov). Informácie týkajúce sa postupov, ktoré prijali leteckí dopravcovia, sa obvykle dajú jednoducho nájsť na ich oficiálnych webových stránkach.

5. ĎALŠIE INFORMÁCIE

Miestni príslušníci pohraničnej stráže by mali jednotlivé postupy analyzovať a nájsť prípadné slabé miesta v súvislosti s deťmi na ich letiskách.

6. Ochrana a národní referenční mechanismy

Ako sa uvádza v oddiele 1.9, národný referenčný mechanizmus je systém zriadený na národnej úrovni, ktorý je určený na zabezpečenie ochrany zraniteľných osôb a ich práv na základe koordinovanej reakcie. Organizácia národného referenčného mechanizmu sa líši podľa jednotlivých národných špecifík a danej záležitosti.

Členské štáty majú napríklad povinnosť podľa európskeho práva zaviesť referenčný mechanizmus na národnej úrovni pre obeť obchodovania s ľuďmi¹⁵. V niektorých krajinách požadovaná reakcia pohraničnej stráže na prípady zahŕňajúce zraniteľné deti bola zoskupená do štandardných operačných postupov, ktoré možno ľahko aktivovať. V iných krajinách je požadovaná reakcia oveľa menej jasná, a tak sa môže stať, že služby pohraničnej stráže si môžu vytvárať sami ad hoc opatrenia na sprostredkovanie služby na podporu detí.

Európska únia takisto podporuje zavedenie referenčných mechanizmov na národnej úrovni na riešenie prípadov únosov. Komisia vydala usmernenia¹⁶ a ponúka podporu¹⁷ s cieľom pomôcť členským štátom zriadiť varovný systém pre prípad únosu dieťaťa s cezhraničnou interoperabilitou. Rada¹⁸ vyzvala členské štáty, aby zaviedli takéto mechanizmy a uzatvorili potrebné dohody

¹⁵ Pozri článok 11 ods. 4 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ, v ktorom sa uvádza, že: „Členské štáty prijímú opatrenia potrebné na zavedenie vhodných mechanizmov, ktorých cieľom je včasná identifikácia obetí a poskytnutie pomoci a podpory týmto obetiam, a to v spolupráci s príslušnými podpornými organizáciami“.

¹⁶ SEC(2008) 2912 final – Best practice for launching a cross-border child abduction alert: (Najlepší postup na spustenie cezhraničného varovania pri únose dieťaťa) http://ec.europa.eu/justice/funding/rights/call_10014/ramc_ag_annex_5_2008_en.pdf

¹⁷ Túto možnosť využilo napríklad Bulharsko, Cyprus, Poľsko, Slovensko, Španielsko a Spojené kráľovstvo.

¹⁸ Závery Rady z 11. novembra 2008: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=SK&f=ST%2014612%202008%20REV%202>

o spolupráci. Je potrebné poznamenať, že v dôsledku rozmanitosti národných systémov panuje na úrovni Európskej únie nejednotnosť. Takéto mechanizmy si doteraz nevypracovali všetky členské štáty. Tieto mechanizmy sú však nevyhnutné na zabezpečenie rýchlej a koordinovanej reakcie na únosy detí so zapojením všetkých relevantných subjektov, vrátane príslušníkov pohraničnej stráže.

Vnútroštátne orgány budú hlavnými aktérmi pri zavádzaní národných referenčných mechanizmov a zabezpečení cezhraničnej a medziodvetvovej spolupráce. Príslušníci pohraničnej stráže však môžu zohrávať dôležitú úlohu pri presadzovaní zriadenia takýchto mechanizmov zo strany príslušných vnútroštátnych orgánov, ak ešte neexistujú.

Agentúra Frontex odporúča zaviesť systém sprostredkovania služby na podporu s jednoduchou aktiváciou. V prípade každého referenčného mechanizmu týkajúceho sa detí by sa mali zohľadniť tieto zásady:

- Ochrana práv dieťaťa by mala byť prvoradou prioritou všetkých prijatých opatrení a záujem dieťaťa by mal byť zohľadnený v plnom rozsahu.
- Efektívny systém by mal byť čo najrozsiahlejší, aby mohol rýchlo reagovať na rôzne formy zneužívania, vykorisťovania a obchodovania s ľuďmi. Dostupné by malo byť široké spektrum odborných služieb, aby sa mohli náležite riešiť špeciálne potreby jednotlivcov.
- Uplatňovať by sa mal multidisciplinárny a medzisektorový prístup. Najúčinnéjšie sú systémy integrovanej ochrany dieťaťa, a preto by mali byť zapojené všetky relevantné a špecializované subjekty z verejnej správy a občianskej spoločnosti.
- Dohody ustanovené medzi jednotlivými subjektmi musia byť dostatočne flexibilné, aby sa mohli zvládnuť zložité aspekty referenčného procesu a riešiť rôzne potreby detí v jednotlivých situáciách. Všetci partneri sa musia zapojiť so zrete-

lom na svoje úlohy a povinnosti a v rámci mechanizmu je potrebné starostlivo a podrobne definovať základnú zásadu týkajúcu sa spolupráce.

- ♦ Umožniť a uľahčiť by sa mal prístup k službám na podporu a ochranu.
- ♦ Základom efektívneho referenčného mechanizmu je transparentnosť a jasné rozdelenie povinností.
- ♦ Možnosť vychádzať zo všetkých už existujúcich mechanizmov so zreteľom na posilnenie miestnej zodpovednosti by pomohla zjednodušiť tento proces. Cieľom by mala byť jeho udržateľnosť.
- ♦ Tento mechanizmus by sa mal pravidelne prehodnocovať a aktualizovať, aby sa zabezpečila efektívnosť a účinnosť ochrany detí. Mali by sa hľadať synergie s ďalšími relevantnými referenčnými systémami.

Pohraničná stráž by mala mať vždy k dispozícii:

- ♦ kontaktné údaje služieb v prípade núdzových situácií: nepretržité poskytovanie služieb (24/7) na podporu dieťaťa a inej podpory v núdzovej situácii;
- ♦ kompletný zoznam s kontaktnými údajmi všetkých dostupných služieb poskytujúcich ochranu a programy (zdravotné, psychologické, právne, logistické atď.), a to buď z vnútroštátnych orgánov, organizácií občianskej spoločnosti, medzinárodných organizácií, alebo mimovládnych organizácií.

Na záver je dôležité, aby príslušníci pohraničnej stráže absolvovali špeciálne školenie zamerané na zaobchádzanie so zraniteľnými osobami, s osobitným dôrazom na deti.

7. ■ Glosár

- APIS** Systém vopred poskytovaných informácií o cestujúcich
- I-24/7** Systém kontroly Interpolu
- IOM** Medzinárodná organizácia pre migráciu
- MOP** Medzinárodná organizácia práce
- NGO** Mimovládna organizácia
- NRM** Národný referenčný mechanizmus
- NSIS** Národný schengenský informačný systém
- PNR** Osobný záznam o cestujúcich
- SBC** Kódex schengenských hraníc
- UAM** Maloletá osoba bez sprievodu
- UNCRC** Dohovor OSN o právach dieťaťa (1990)
- UNCRCR** Dohovor OSN o právnom postavení utečencov (1951)
- UNODC** Úrad OSN pre drogy a kriminalitu

Plac Europejski 6
00-844 Warsaw, Poland
Tel. + 48 22 205 95 00
Fax + 48 22 205 95 01

frontex@frontex.europa.eu
www.frontex.europa.eu

Print:
TT-02-17-558-SK-C
ISBN 978-92-95213-16-6
doi:10.2819/711370

PDF:
TT-02-17-558-SK-N
ISBN 978-92-95213-04-3
doi:10.2819/342989

Úrad pre publikácie